SALÂH BİRSEL

VARDUMAN

YAPI KREDİ YAYINLARI

SALÂH BİRSEL • VARDUMAN

Salâh Birsel • Türk şiirinin "susku" doruğu ile serüvenini noktalayan en önemli şairlerinden biri olan; bugünse, okur tarafından daha çok "Otuziki Kısım Tekmili Birden" günlüğü, beş ciltlik Özel Tarihi ve "1001 Gece Denemeleri" ile tanınan Salâh Birsel, 1919'da doğdu. İlk şiir kitabı *Dünya İşleri*'nden (1947) son şiir kitabı *Haydar Haydar*'a (1972) uzanan çizgide yayınladığı beş şiir kitabı ile Türk şiirinin kendine has bir dil ve dünya kuran en ilginç simalarından biri oldu. Bu şiirler 1980'de *Köçekçeler*, 1986'da ise *Bütün Şiirleri* adıyla bir araya toplandı. Şiirin kuram ve pratiğini ele alan ilk iki poetika - deneme kitabı *Şiirin İlkeleri* (1952) ve *Sen Beni Sev* 'den (1957) sonra bugünkü denemelerinin ilk örneklerini veren *Kendimle Konuşmalar*'ı (1968) yayımladı. Yine de okur; denemede, gittikçe bir alışkanlık, hatta bağımlılık yaratan "Salâh Birsel üslubu" ile yazarın 1970'lerin ikinci yarısından itibaren yayınladığı kitapları ile tanışmıştı: *Şiir ve Cinayet* (1975), *Kurutulmuş Felsefe Bahçesi* (1979), *Paf ile Puf* (1981), *Halley Kimi Kurtarır* (1981), *Amerikalı Tolstoy* (1983), *Bir Zavallı Sarı At* (1985), *Yapıştırma Bıyık* (1985; *Kendimle Konuşmalar*'la birlikte), *Şişedeki Zenci* (1986), *Asansör* (1987), *Kediler* (1988), *Hafiyeler Önde Gider* ve *Gandhi ya da Hint Kirazının Gölgesinde* (1993).

Şiir - 4
ISBN 975-363-218-5

Varduman / Salâh Birsel

© Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti., 1993
Tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.
1. Baskı İstanbul, Eylül 1993

İstiklal Caddesi, No: 285-287 Kat: 5 B Blok
Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (212) 293 08 24 Faks: (212) 293 07 23

Dizi Editörü: Enis Batur
Kapak ve Sayfa Düzeni: Mehmet Ulusel
Ofset Hazırlık: Nahide Dikel
Düzelti: Cenk Koyuncu
Baskı: Altan Matbaacılık Ltd. Şti.

İçindekiler

ESKİ LEYLA

11 • Eski Leyla
12 • Varduman
13 • Laleler
14 • Beyaz ve Siyah
15 • Sahra
16 • Eğer Yalel
17 • Ortaçağ
18 • Eğer Ayrılık
19 • Deniz
20 • Duman
21 • Eğer Labaluba
22 • Kuşlar Gibi
23 • Kentler Boyunca
24 • Utanırım
25 • Çaprazlama
26 • Nezleli Karga
27 • Damıtık
28 • Davlumbaz
29 • Lunapark
30 • Niçin
31 • Turgut Uyar
32 • Ruhi Su
34 • Süpürgeotları
35 • İmbat
36 • Yol
37 • Şanlı Köprü
38 • Aydınlar
39 • Krallar
40 • Ferlinghetti
42 • Külkedisi

43 • Kababe
44 • Demirhindi
45 • Paslı Günler
46 • Nurhak Dağları

İFLAS

49 • İflas
50 • Pusula
51 • Dünyayı Saran Melankoliya
52 • Şehir
53 • Bezirgan
54 • Ev
55 • Ayni Sokak Boyunda
56 • Ben Bir Liman Anımsıyorum

ORİJİNAL ADAM KENDİNİ YEDİ

59 • Ben
60 • Ben II
61 • Yüzüm
62 • Yalnızlık
63 • Gurbette Bir An
64 • Çocukluk
65 • Bir Yerdeyim ki
66 • Yitik Gün
67 • Geceler
68 • Geceler II
69 • Geceler III
70 • İstasyonda
71 • İstasyonda II
72 • Yolculuk
73 • Böyle Bir Gecede
74 • Akşam
75 • Korku
76 • Camlar
77 • Aynalar
78 • Rezalet
79 • Baş ve Gövde
80 • Her Şey Gibi Bunu da
81 • Orijinal Adam Kendini Yedi

EK

85 • Salâh Birsel'in Odası

Bu kitap kimseye adanmamıştır.

ESKİ LEYLA

1954-1992

ESKİ LEYLA

Bir bakışta çoktanberi ölünmüyor
Leyla elbet yine Kordon'da
Nah işte uzun kaşıklarda adı
Biraz sevinç biraz yalel
Bütün acılar bana ayna

Şiire kalktınız mı hiç telgraf direklerinde
Biraz daha üzgün biraz daha karanfil
Ellerimi koşturup KÜLTÜR-PARK'ta
Ya ki gelsin ya ki gelmesin
Güvercinlerin dellosu idim

Bir yüreğimi kopardım üç turunç
Eski Leyla onların içinde
Olacak şey değil heykeller
Eğer kalabalık eğer teklik
Topuyla kimsesizdim

Aman Allah ben tango
Yıllarca kuru yerde
Dal-satır ah Leyla da
Karşıyaka'da Alsancak'ta
Eğer yalel gücücek idim

1992

VARDUMAN

Yeni yüzülmüş koyun postu
Seviler sımsıcak başa geçirilmiş
Ben orda alapınar
İlkyazda ve sonyazda
Kukumavken uzun idim

Orda bir Leyla
Bir sevi kılıcı taçlarla uzatılmış
Dinle gidimli dünya
Kirli sarı kanlı mavi
Geçmişlerde aptal idim

Ayrılır seviler sevilerden
Nasıl olsa eller göğüsüstü
Naralanmış bir ateş
Varduman eğri çizgi
Yıllarca kulun idim

1992

LALELER

Olur böyle şeyler amanın
Gecenin ortasında çılçıpar bir aydınlık
Tabancalardan fışkırır laleler
Ay dolunaydı gül dolunaydı
Kılıç sensin boyum kesme

Uzaklarda dalıp giden balıkçıl
Sağlam sularda koyakladı mı
Sıralanır sıraverdi üzünçler
Naralansa da naralar
Durun ben lalelerime bakayım

Laleleri uzatıp ve yallah
En ütülü atıma bineceğim
Kimsesiz ve pusarık bir yol
Şiir benim kekliğimdir
Beni favulla tutamazsınız

1992

BEYAZ ve SİYAH

Yoksul eli ozan eli
Serilip zülüf zülüf
Sabahın erinde kuşlar
Fırlansa da dolansa da
Ölüm sıçrar avaz avaz

Yaşamak serçe alayı yani
Kıl pranga kızıl çengi
Durup boşluğa bakılsa da
Bir yalel eskiden kalmış
Gençlikte ve İzmir'de

Benim sözüm topuklanmıştır
Vardacılar gelecek lappadak
Kitabın kavlince külüfak
Utlar içinde bir siyah
Bir beyaz nokta idim

1992

SAHRA

Ne demelere kaçıyorsun benden peki
Sevgilerin yok mu senin Arap'tan gelmişler
Çil öpüşlerle hop oturup hop kalkmadık mı

Titredinse selam sana Ey Afrika
Uzatıp da bir koridor
Düz sahrada seviyi avlamadık mı

1992

EĞER YALEL

Seviler dokunmazsanız kundaklanmıştır
Şiirler onlardan uykusuz
Gitme tangolar beni öldürürsün
Leylalar o kadar toplumsal değildir
Eğer yalel
Eğer Leyla

1992

ORTAÇAĞ

Biz ah ederiz gecelerden
Bir keman kemanede
Yalnızlık dokunulmaz bir vazo
Acılar onun yanında

Davran kıvran ırlan
Kalk sevgilim gidelim
Ortaçağ sarsa da bizi
Suvarmak gönlümüzü gönlümüzce

1992

EĞER AYRILIK

Sağ kalınmıyor öyle ya bakışlarla
Senin yüzün turna yüzü
Yer yerden kopacak
Ayrılık he mi

1992

DENİZ

Sabahları ayrıntılıdır gökyüzü
Ağzının içine baktırır
Sevindirik delisi ötleğenler
Atılır kollarımıza narçiçekleriyle
Eğer yalel denize karşı

1992

DUMAN

Tepeler küme küme önümde
Leşler düzüp yürütmüşler
Dost kırılmış düşman gönenmiş
Yörem hayvan leşleri filan

Ama sen de o korktuğum zebella
O cıncıklı gözler
Başında çılgınlık ormanları
Bir değil bir sürü yaşam

1992

EĞER LABALUBA

Sen benim domuzumsun ince duygulu
Bir eblehlik denizi ve hayda
Dalgalarla gel yalnızlığını tutayım
Sen benim gülmelerimsin çok taneli
Sen ey labaluba
Sen ey kırık hava

1992

KUŞLAR GİBİ

Ne söz uyumak uykulardan
Türlü şaşkınlık ve yalellerle
Tan atma zamanları
Sağ ve canlı

Sevişiriz biz de şayet
Zamanı aralayıp şöyle bir
Kuşlar öpüşürlerse
Uzun ve zağlı

İsteyince değiştirmek içinizi
Yaşamın vitesine yapışın
Karbon kağıtlarıyla çoğaltılmış
O seviler bizim sevimizdir

1991

KENTLER BOYUNCA

Ağır adlı kentlerden geçtim
Sen yukarı kulpa yapışmıştın
Ben aşağılarda sızılandım

Yaş oldum kuruyamadım
Gel kurtar aman dedim
Bir hançer bir hançerede

Mezarlara girdim durdum
İki badem bir çilek
Yetişemedim dar-ağızlım

1991

UTANIRIM

Çekinirim tutamam elini
Doğsam da ölsem de
Yüzüne bakamam

Sen beni bilirsin
Adını belleğime
Görmeseler de yazamam

1991

ÇAPRAZLAMA

Külüfak olmaktayız
Durduğumuz yerde
Bu çağrılmasıdır çağrışımların

Tapatap tapatap
Çıplanmış düşlerle
Bir şair ne yapar ölünce

Verin bana açık bir karşılık
Haşim ne yaptı
Nâzım ne yaptı
Oktay ne yaptı
Ne yaptı kadife adımlarla
İlerlerken Rüştü Onur

Verin bir karşılık
Verin topumuzu
Rüzgarlar çaprazlamadan

1991

NEZLELİ KARGA

Adaam bırak
Gökte yıldız ağız ağıza
Ta ezel-evvel
Nezleli Kargası var dünyanın

1990

DAMITIK

Ben arabeskler yaşadım çeşit çeşit
Tüm Riviera ölü iken dirildi çünkü

1989

DAVLUMBAZ

Dünya bir davlumbaz
Kapandım çırılçıplak
Sanırım birkaç yıl daha yaşarım
Akıllı ahmak ve şaplak

1988

LUNAPARK

Hay ne şanlı çatapat
Kadınlar erkek değil
Kabarmış şakşakhelva
Kırlangıç serçe değil

Bu ne boyalı kurdela
Laciler beyaz değil
Havalanmış hançerbar
Zurnalar davul değil

Hay ne kaş ne göz
Karaşınlar sarı değil
Fingirik bir lunapark
Aynalar ayna değil

1986

NİÇİN

Niçin uyku gelmez gözüme
Ben neden mar mar ağlarım

1986

TURGUT UYAR

Bir şair ne zaman ölür
Bütün şiirleri yazdıktan
Güldükten sonra mı bütün gülücükleri
Yoksa yere düşüp yarılınca mı aklı
Yolda yol şaşınca mı
Dingili kırılıp tenhasında
Uzanınca mı şarampola

Yoksa belipester ve yorgun
Dağılınca mı gözleri
Ya da düşleri yitince mi
Ya da acıyıp tüm gerçekler
Savrulunca mı

Kipirdeyince mi ya da
Çiçeklerin gülü
Yapyalnız ve ipimilah
Kaldıktan sonra mı
Bir şair ne zaman ölür
Yoksa kimse görmeden masaya
Bırakınca mı kadehini Turgut Uyar

1985

RUHİ SU

Ruhi Su savaşa gidiyor
Canım yele lel canım yele
Fransız türküsündeki Malbrug gibi
Dönmeyecek artık geri

Geldi durdu balkonunun ortasına
Güne güneşe baktı
Kavaklara söğütlere
Böcek kabuğu denize baktı

El etti kırlangıçlara serçelere
Masasıyla baş sallaştı
Sesini tınlatan yıllarca
Odalara pata çaktı

Yele lel lelli
Vardı öptü sazını
İndirip sonra da
73 yılı omzundan
Tüfek gibi duvara astı

Ruhi Su savaşa gidiyor
Dürdü büktü her şeyi
Ama dosttan vefalı
Anıları torbasına attı

Canım lilel canım lilel
Eş akraba konu komşu
Yüreklerine basıp topunun
Ruhi Su merdivenlerden indi

Ölüme durmak için bile
Ölünecek şehre değil
Yaşanacak şehre gidiyordu

1985

SÜPÜRGEOTLARI

Doğuştan yazardır ama seçmişse yazarlığı
Süpürgeotunu yeğler ete insanlığına verin

İMBAT

Görünür ağarmış kızlar görünür
Görünür dalburuş kuşlar görünür

YOL

Çok şükür sonunda yaşlandım
Gençliğimle artık elele

ŞANLI KÖPRÜ

Ne güzel ölmek bir kez
İnsanın yaşamında
Rüştü Onur gibi
Muzaffer gibi
Ayağı kayıp da
Dönmemek gerisin geri

Ölüm olurdu yoksa
Ölmeyenlere de dünyada
O şanlı köprüden
Langa lunga boyuna

Şöyle düşünün bir kadın
Aşıksınız sırılsıklam
Dur durak dinlemeden
Ölüyor ha bire

1981

AYDINLAR

Görürdün bangobozlar her ne yana baksaydın
Herkes sersem zırtapoz her aydın yarı-aydın

KRALLAR

Ey krallar olmasa uyruklarınız
Oturabilir miydiniz sofralarda
Tahtınızdan macık mıcık
Salyalarınızı saçabilir miydiniz

Keşempeye düşse de insanlar
Ve de içleri kurusa da
Ya da ötmez olsa ibikgügük
Kulağınızın üstünde
Uyuyabilir miydiniz

Buruk kesebilir miydiniz meydanlarda
Uyruklarınız çekip gitmişse
Ey krallar ey krallar
Güler miydi dudağınıza gözünüz
Ya da dudağınız çenenize
Uyruklarınız olmasa
Uyruklarınız olmasa

1980

FERLINGHETTI

Ey Şah Şah şiirler şairlerin günlükleridir
En hurda ayrıntıları içlerine boca ederler
Eğer kış-kıyamette Paris'e düşmesiydi Ferlinghetti
Ordan şiir damıtamazdı
Ve de burun buruna gelemezdi
René Char'ın şiirleriyle
Oysa ayni gün Provence güneşi pırıl mı pırıldır
Vaucluse ise cırcırböcekli bir yaz içinde çırpınıyordur
Pınarlar dudak dudağadır taçyapraklarıyla
Sorgue Deresi ise
Nerde kireçli bir yer görse
O bademe kesmiş dünyada
Oraya dökülüyordur
Kırlardan bahçelerden ise
Ellerini çırpsa da cırcırböcekleri
Hiçbir ses yükselmiyordur
Günlük tutmamış olsaydı Lawrence Ferlinghetti
Şiirine "Paris'te Azgın Bir Kış" adını koyamazdı
Düşlere gebe kafasının içinde de
Canavar düdüklerini barındıramazdı
Rhône nehrinin
Üstelik tek bir meleğin bile
Marsilya'ya çıkmadığını sanırdı
Ama yazdığı için Paris şiirini
Sevgililerin elele tutuşup
Üzünçlü sulara atladığını düşünecektir

41

Ve onların sevdavi bir Elcebirin içinde
Yüzdüklerini görecektir
İlkyazın şehvet uyandıran derinliklerine doğru
Sonra da oturup boyuna
Şifresini çözecektir o Elcebirin

1980

42

KÜLKEDİSİ

Güzin gösterecekse samurluğunu göstersin
Gidecekse durmasın savrukluğu
Hıı fena değil hiç de bu şapka
Ben İstanbul'a gidiyorum gelmiyor musun sen
Cılızlığım sıskalığım külkediliğim

1974

43

KABABE

Elbet çaldığım benim bir kababe
Yıllar sonra yine bir doğu yolculuğu

1974

44

DEMİRHİNDİ

Hepimiz küçücük yoksul
Dahası topluca demirhindi
Hepimiz gönlüdelik kentsoylu

1973

45

PASLI GÜNLER

Burası gelip gitsin laleler
Hiçbir işe yaramaz kin
Bayat günler ve paslı tabanca

1973

NURHAK DAĞLARI

Nurhak dağlarına gittiğiniz zaman
İbibik kuşlarını mazıları göreceksiniz
Şayet tepelere tırmanırsanız
Tarla farelerine de raslarsınız
Ama yılanlarla dost olabilmek için
Sakın tarla farelerini ürkütmeyin
Kertenkelelerle de iyi geçinmeye bakın
Çünkü gelecek yıl döndüğünüzde
Kertenkeleleri bir daha tanıyamazsınız
İbibik kuşlarını da tanıyamazsınız
Mazılarsa sizin gördüğünüz mazılar olmayacak
Elbistan-Kapıdere yolu
Yüzbin yıllık ama
Elbistan-Kapıdere yolunda
Mazılar kertenkeleler bir mevsimliktir

1954

İFLAS

1938-1942

İFLAS

Benim suyumu kaynat
Benim elbiselerimi yut
Beni bu gece tanı
Beni bu gece unut

Ya adımı duvara
Ya derimi çarmıha
Evlerimize mevlût
Sana bana fatiha

II
Benim dönüşümü kolla
Uzaktan esvaplarımı
Sana her şeyimi söylerim
Çıkarsam ayakkaplarımı

1938

PUSULA

Eser Salâh Birsel eser
Kendi kısmetine küser
Bir camdır kalbini keser
Keser değirmi değirmi

1939

DÜNYAYI SARAN MELANKOLİYA

İnsanlar göç ediyordu
Göç ediyordu kuş dere
Bakacak yüzü yoktu anaların
Bebelere

Bense odamın tenhasında
Yazdım bu şiiri
Kimse tınmadı

Kimse tınmadı
Durum bu merkezde sanırım
Ama adını koydum
Dünyayı saran melankoliya

1940

ŞEHİR

Benim bir şehri terkettiğim söylenilmelidir
Ve insanları anımsatan
Mektuplarım olduğu

1940

BEZİRGÂN

Ben bir gemiciyim ki
Uykulu hattıüstüva denizlerini
Geniş ananas yaprağı kayıklarımla
Dolaşmak emelindeyim
Ve bir yağmur duasından sonra
Bereket sularına
Ulaşmak emelindeyim

Ben bir bezirgânım ki
Dokunmuş bir metre basmam bile yok
Komşulara üzüm için söz verdim
Halbuki bahçemde
Bir tek asmam bile yok

Ve ben güneşli bir şehrin satıcısıyım ki
Sayısız hünerlerimi unuttum
Ve adımı çağıran müşterileri
İşsiz kaldığım zamanki arkadaşlarımla taşa tuttum

Servetifünun: 26 Eylül 1940
Sayı: 2301

EV

Yağmurda türkü söylenmediğini bilirim
Bilirim yağmurda eve girişimi
Eve girer ve beklerdim
Ve bazen mektup yazardım
Bulutlara dair

Servetifünun: 29 Mayıs 1941
Sayı: 2336

AYNİ SOKAK BOYUNDA

Ayni sokak boyunda yaşanılır
İşe gidilir beraber
Para kazanılır
Ayni görülür rüyalar
Ayni derecede sevilir ve bıkılır
Ve ayni vapurlara binilir
Bir başka şehre gidilir
Yine insanlara raslanır caddelerde
Evlere sinemalara
Apartmanlara tırmanılır
Yine mahallelerde oturulur
Yine sokağa bakar pencere
Yine yolculukları anımsatır
Bu uykusu kaçmış şehir bu sokak

Yenilik dergisi: Mart 1941
Sayı: 2

BEN BİR LİMAN ANIMSIYORUM

Ben bir ev anımsıyorum
Her akşam takılır bulutlara
Ve her akşam düşündürür
Birini

Ben bir çocuk anımsıyorum
Mektupları beklemek zorunda
Ben bir liman anımsıyorum
Ve belki de sizi

Bağ dergisi: Temmuz-Ağustos 1942
Sayı: 7-8

ORİJİNAL ADAM KENDİNİ YEDİ

1936-1938

BEN

Adımı Tanrıya açan adamlar
Neşemi vermişler kilitli bana
Aslımı alıp da kaçan adamlar
Aklımla bir etmiş eceli bana

Benim şiirime bakmış bir deli
Dehamı göklere takmış bir deli
Yüzümü kezzapla yakmış bir deli
Kızmayı öğretmiş bir deli bana

Neştere vurmuşlar benim yüzümü
Meydanda kurmuşlar benim yüzümü
Nereden sormuşlar benim yüzümü
Nereden vermişler bu şekli bana

BEN

II

Yolcuyum alnımı gurbetler yazar
Gurbetsiz rüzgara bürünemem ben
İçimde dağların uğultusu var
Bu dümdüz ovada sürünemem ben

Bir haber diyerek dolaşırım da
Arayıp kendime ulaşırım da
Yollarla anlaşır uzlaşırım da
Bir han yatağında örtünemem ben

Verdim kokusunu size denizin
Ateşini yaktım düşüncenizin
Ne var aranızda gezdimse sizin
Benden olmayana görünemem ben

YÜZÜM

Bir uzun kılıncın iki
Yakasında kalmış yüzüm
Acıların içindeki
Burukluğu almış yüzüm

Boyum çakılı dağlarda
Dağlarla uçan rüzgarda
Bir ayna gibi duvarda
Gözlerime dalmış yüzüm

YALNIZLIK

Günlerin arkasından
Gönlüme bakan nedir
Ruhumda loş bir zindan
Hissi bırakan nedir

Sesini veren şehir
Gözyaşlarımda erir
İçimde binbir nehir
Hızıyla akan nedir

Gündüz dergisi: Aralık 1937

GURBETTE BİR AN

Gurbet verir kendini
Geceye ine ine
Pişmanlık sanki beni
Çağırır beşiğine

Uzaklardan bir yağmur
Kalpleri oyar durur
Zaman gelir de vurur
Gurbetin eşiğine

ÇOCUKLUK

Kapıları rüzgarla
İtecek çocukluğun
Altın arabalarla
Gidecek çocukluğun

Gel gözlerini sil de
Bir gönülden mendilde
Yağ kalmadı kandilde
Bitecek çocukluğun

BİR YERDEYİM Kİ

Bir yerdeyim ki sabaha
Çıkanlar yolumu kollar
Ellerim kalkmış Allaha
Ardımdan seslenir yollar

Umut -elimdeki valiz-
Taşınmaktan yoruldum der
Dudağımda susan deniz
İçimde kudurmak ister

YİTİK GÜN

Ufukları çağırsam
İçimdeki yangına
Gecelerden bağırsam
Bir dost gibi yarına

Tutuşmuş ardım önüm
-Beklediğim düğünüm-
Bu kaybolan bir günüm
Yanıyor varlığına

GECELER

Bana öğretiverdi ibadetimi
Nasıl tapacağımı sezen geceler
Bir gece yarısında tüm benliğimi
Derdimin eleğinden süzen geceler

Geceler başucumda bir göle akar
Uzakta bir sevdalı kendini yakar
Üzerime eğilmiş şaşarak bakar
Gölgemin yazısını çizen geceler

Geceler yalnız bende yağan bir yağmur
Geceler kumaş gibi bahtımı dokur
Yanık sesle içime ezanlar okur
Önüme ayetleri dizen geceler

GECELER

II

Gözlerime bir yığın talaş savurur
Ağzını dudağımda büzer geceler
Bir elmas parçasını kalbime vurur
İçimdeki bir camı çizer geceler

Geceleri gönlüme çeviriversem
Gönlümü bir kalburla eviriversem
Ruhumu bohça gibi devşiriversem
Billahi bu bohçayı çözer geceler

GECELER

III

Ölümü yıkamış bir elim ki ben
Sözlerin içinde sultanım ki ben
Bir mevsim varolmuş değilim ki ben
Yapıştım bırakmam sessizliğime

Bilin ki anlatmış bir gizli yeri
Koskoca geceler gönül gözüme
Haberim olmadan uykumda biri
Başka biçim vermiş el ve yüzüme

İSTASYONDA

Ağlarken günlerime
Gönlümü avut tiren
Ve sen benim yerime
Gurbetleri tut tiren

Örerek seslerini
İşleyim kederini
Ne olur yalnız beni
Burada unut tiren

İSTASYONDA

II

Burda bize bir gonca
Dikenlerini iter
Sabır raylar boyunca
Geriye doğru gider

Yıllar kokan bir yolcu
Bahtını yerde teper
Bütün yolların ucu
İstasyonlarda biter

YOLCULUK

Benliğimi sarar her an
Bir şarkı gibi yolculuk
Geçtiğim yolda ardımdan
Cevizler oynar bir çocuk

Belleğimden daha renkli
Yerlerden geçer hayalim
Nasibi gurbete ekli
Bir vagona benzer hâlim

BÖYLE BİR GECEDE

Babam gerdeğe girmiş tam böyle bir gecede
Annem entarisiyle asılı işkencede
Ben duvarın üstünde bir kıza bakıyorum

Biricik ablam çeşmeden bakraçlarla göründü
Köşeyi yalınayak kaçan bir gölge döndü
Evimizi bir sonyaz gecesi yakıyorum

AKŞAM

Günü bohçayla katla
Sesler toprağa döndü
Minderden bin zorlukla
Ninem yatağa döndü

Bir kızcağız çilede
Uzaktaki kalede
Son erkek mahallede
Pancur sokağa döndü

II
Mangal yandı mı derken
Babam avluya girdi
Çamaşır toplanırken
Annem suyu devirdi

Bir genç baktı ansızın
Tadına komşu kızın
Kardeşim kapımızın
İpini yutuverdi

KORKU

Korkuyu tablo gibi odana fırlatmışlar
Boynunu uzaklarda ipe çeken adamlar
Yatağının içine bir ölü uzatmışlar

Sen değilsen ya kimdir kullanan nefesini
Dolaba eskilerle kaldırarak sesini
Dikmişsin gözlerini pencereden bakana

Biri mi çıldırıyor bu duyduğun nedir ki
Korku korku biraz da senin yüzündedir ki
Gel diye kıvranıyor çırçıplak bir kadına

CAMLAR

Bir yenilmez istek içimde düğümlenir
Camlarda ağlasam camlarda gülüversem
Ne akşam olacak ne sabah oldu denir
Camlarda ağlasam camlarda gülüversem

Kapanabilmek için camlardan gökyüzüne
Bırakın gideyim rüzgârın arkasından
Bir müneccimim ben tuttuğum yıldızlara
Bakıyorum sessiz camların arkasından

Uzayan ahıdır bu içli bir çocuğun
Gönlüne dağ gibi yaşadıkları vurur
Ne yapayım bilmem çıktığım yolculuğun
İsli tren camları alnıma değer durur

AYNALAR

Bir ayna mıyım ben bırakın beni
Alnımda yanıyor ne türlü işler
Kafama tıkıp da aynadakini
Beynimin içine sır döşemişler

Aynalar aynalar bir gizli yeri
Benimle dolaşmış benimle gezmiş
Boynumda başını taşıyan biri
Yüzümün rengini aynaya çizmiş

REZALET

Bir dalgalık tekneler
Beyninde çaldı tokmak
Neler yapmadın neler
Ağaçlara çıkarak

Ses verdin her gündüzün
Ardından ölümüzün
Balçık sıvalı yüzün
Dolaştın sokak sokak

BAŞ VE GÖVDE

Sana bir yardım eden
Böbürlenmiş nesine
Bir yaprak gibi gövden
Çarpacak nefesine

Sen gersen de utunu
Bulmazsın akordunu
Çekiver vücudunu
Kafanın içersine

HER ŞEY GİBİ BUNU DA

Bir kepaze sanatın
Hepsini gel yık artık
Acılarla kaynadın
Kendine yazık artık

Taşı deldiğin yeter
Dile geldiğin yeter
Yeter bildiğin yeter
Kabuğundan çık artık

ORİJİNAL ADAM KENDİNİ YEDİ

Tam uzarken kısaldı
Şu orijinal adam
Dama yapışıp kaldı
Bu orijinal adam

Bize beynini attı
Elin ayağın sattı
Konuşurken sapıttı
Tuu.u orijinal adam

EK

Tahir Alangu / Salâh Birsel'in Odası[1]

Tahir Alangu'nun 1955 yılında "Şairler ve Odaları" adıyla yazdığı iki yazıdan biri. Öbürü "Behçet Necatigil'in Odası" adını taşıyordur.

SALÂH BİRSEL'İN ODASI

İstanbul'da şair olarak bırakıp, dönüp gelip şair bulduklarımdan biri de Salâh Birsel'di. Bu arada çok şeyler değişmiş, sokaklar değişmiş, dükkanlar ve bankalarla dolmuş, insanlar başka türlüleşmiş, meslek, meşrep, iş hatta şivelerini bile değiştirmişlerdi. Salâh, şiire, bu şehrin eski havasını hatırlatan gün görmüş çelebiliğine, Hacivat'ın, Kamer Hanımın şiirlerine devam ediyordu.

Cihangir'in Sormagir semtinde, merdivenli bir yokuşun basamaklarına tutunmuş küçük bir apartmanın üst katında, bir penceresinden Ayaspaşa ve deniz görünen bir odası var. İzmir'in Karşıyaka'sında geçmiş ve şiirlerine bir koku halinde sinmiş varlıklı çocukluk günlerinin hatıralarını yadettirecek bir düzenle derli toplu. Divanı, Antep hatırası şal kumaş döşeli, etajer rafları bol sayıda fransızca kitaplarla yüklü, nazik bedenini soğuktan, esintiden koruyan kocaman sobası ile bir alaturka hamam rehavetine yaslanmış odası. Duvarlarda Fethi Karakaş'ın resimli-şiir sergisinden yadigar Kamer Hanımın, Hacivat'ın resimlerini seyrettik. Maksad ve manasının tamamile meclisimizden dışarı olduğunu bilmekle beraber, adı geçen

divana şöyle yan gelip kaykılırken "Pineklemeğe Çağrı" şiirinin bir kaç dizesini okumak geldi içimden:

İsteyen dikilsin gönlünce
Yayalım göbeğimizi iyice..

Doğudan, Batıdan sohbet dönüp dolaşırken, yazın vişnenin bol zamanında şairin elceğizi ile hazırladığı tarçınlı, karanfilli likörden kadeh değil adeta bardak bardak içtik. Şairin de, kilerde daha şişeler dolusu stok bulunduğunu söyleyerek bizi kışkırttığını ekleyelim buraya.

Salâh'la ne zaman tanışmıştık? 948 yılı kış aylarında mıydı? Şişli'de Suna Kahvesinde, sonradan başımıza işler açmak istidadı gösteren, bir Edebiyatçılar derneği -şimdi de bir tanesi var ya- kurmak için toplanmıştık. Başka müşteriler hayretle bizleri seyrederken, kahveyi gümbür gümbür öttüren tartışmaların ortasında, kendinden emin, koltuğunda yayılıyor, hiç bir huzursuzluk hissetmez görünüyordu, oysaki ben ve Behçet sıkılıyorduk. Konuşmalarına sükûnetle başlıyor, anlayışsızlık ve cıvıklık gördüğü yerlerde önce hafifçe kızarıyor, sonra yavaşça istihzaya, arkadan hicivli alaylara geçiveriyor, kahkahalarla gülüyordu. Bende bir sanatçıdan çok bir polemikçi, nükte için yorgan yakmağa âmâde bir mizaca sahip insan etkisi bırakmıştı.

Aradan yıllar geçti, yaz tatillerinde İstanbul'a geldikçe bir iki defa rastladığım ve konuştuğum oldu. Şiirlerini, dergilerde kendisini unutturan aralıklarla yayınlıyordu. İlk kitabı "Dünya İşleri" (947), o yılların hayhuyu içinde pek dikkatimi çekmedi. İkinci kitabı "Hacivat'ın Karısı" (955)nı okuduktan sonra, bir merhabalık arkadaşlığın dışında kalmış, başka bir insanın, bir şairin varlığının farkına vardım. Yüzüne muzipçe geçirdiği, şiirlerinin dokusuna karıştırdığı, cynique-müstehzi maske-

nin altına gizlenmiş, asil bir tavırla taşıdığı duyarlılığı, son kitabında iyice belli oluyordu. Bu günlerde, yeniden, son şiirlerinin ışığı altında Dünya İşleri'ni gözden geçirdim. Onun bu ilk şiirlerinde İzmir Evresi diye adlandırabileceğimiz bir bölüm var ki, sokağa, hayata doğru bir kanatlanış, hafif ve çevik kıpırdanışlarla, neşe ile kendini belli eder:

Neler oldu neler,
Ne dolaplar döndü.
Talebe oldum.
Memur oldum.
Âşık oldum...

Arkasından İstanbul, onun sıtmalı büyük şehir yaşayışı içinde kısa süren bir çabalayış, sonra neşeden hicve, o, doğulu şairlerin şaşılacak derecede başarı gösterdikleri alana doğru, yöneliş başlıyor. Salâh Birsel'de, beğenmediği toplum düzenine karşı kızmadan, içerlemeden, dudağında iğri bir tebessüm, gözlerinde küçümsemeden gelen parıltılarla, tepeden bakan allegoriler altında gizlenmiş bir tenkitçi ruhunun geliştiği görülüyor.

Doğunun Batıdan gelen değerler seli altında adım adım dağılan, perişan olan iç direnmesini, siyah-beyaz sert çizgilerle tasvir ederek, bütün bir İkinci Dünya Savaşı yılları boyunca anlattı durdu. Hâlâ aynı temanın üzerinde gelişiyor.

Bütün gençliği, yaşama şevki, arzularına karşı, "mutluluğa hasetsiz bakabilmek" huyu, o ince, çelebice, en ağır sözleri en zarif kılıklarda söyleyivermek onda, şiirde ve hayatta bir alışkanlık halinde. Başka türlü düşündüğüm zamanlar oldu, önemli olan, şimdi böyle düşünüyorum, daha iyi anlıyorum.

Beyoğlu'nda, ün salmış Pasaj'ın tezgâhbaşı köşelerinde birahanelerin taş masalarına dayanarak, kulaktan kulağa fıslanan, bazen el kol hareketleri ve gür kahkahalarla salçalandırılan sen-ben hikayelerine o da katılır, fakat her zaman nükteli bir telmih, haset ve kinin karışmadığı bir anlatışla. Halbuki Onda belli belirsiz, eski konak veya yalıdan kalmış, görgülü efendi hali sezerdim. Geçen ayın son günlerinde Nahit Sırrı'nın karşısında oturup konuşurlarken, bunu daha iyi hissettim. Birbirine pek uygun düşen ağızlar ve kulaklar karşı karşıya geçmişlerdi. İkisi de Abdülhak Şinasi ve Nahit Sırrı'nın başarı ile dile getirdikleri bir eski dünyanın, bir eski şive ve tarzın adamları idiler. Salâh, onlardan bir adım daha bize yakın, yeniye ait, zamanımıza bağlantılı idi. Bir düşünüş ve yaşayış alışkanlığı halinde olmasa bile, duruşunda, elbiselerinde, şapkasında, tok sesli konuşmalarında o devirden bir koku ve lezzeti zamanımıza naklettiğini sanıyorum. Gözlerim kapalı bir müddet ikisinin konuşmalarını dinledim. Billur bardaklar birbirine çarpıyor gibi, adeta şıkırdıyorlardı. Artık bu çeşit konuşmaları her yerde duyamıyoruz. Çevremizi saran kalabalığın *ortalık türkçesi,* hatta bu kalabalığın üstüne yükselenlerin konuşmaları, bu sesi çoktan kaybetti. Evet... Bunlar galiba Hacivat'ın dili ile konuşuyorlardı. Salâh Birsel'in neler anlattığını, "şiir bir zeka işidir" derken neleri kasdettiğini artık anlayabiliriz. Hacivat ve Kamer Hanım, değişmekte olanın içinden bazı değerlerin direnmesi, bizden geleceğe birşeyler katmaya çalışan şairin şövalyece dayanmasının bir ifadesidir.

"Hacivat'ın Evi"ni, ona benzer tektük başkalarını kararmış kaplamaları, yosunlu kiremitler ile bitap ve ümitsiz, tepeden Salâh'ın odasından-beton yığınları arasında sıkışmış kalmış-seyrediyorum. Kül renkli, şahsiyetsiz, plansız ve düzensiz bir şekilde birbirinin üzerine yığılmış kitleler arasında cana yakın bir yeşillik, ufak bir bahçenin içinden bir iki ev:

Hacivat'ın evi
Köşede ufaraktan
Bir tüfek atımı duraktan
Kapı pencere elekten
Döşemeler zenberekten
Dökülmekten
Sökülmekten
İncelmiş süprülmekten.

Sivri sakalı, ince yüzü ile çekilip uzanan uzunca burnu, zekadan belermiş gözleri, tepesine ışkırlakvâri itina ile oturtulmuş şapkası ile Çileli Hacivat'ı karşımda görüyorum:

Ne yapar çileli Hacivat şimdi mezarda?
Büyük hayalleri yoktu zaten hayatta...
Bozuk düzen bir ev, üstelik Balat'ta...

Kaybedip yitirdiğimiz Hacivat'ın şiirini ve havasını veren yazılarının dışında, onun kişiliğinin bir başka cephesini "Güzin ve Erkekler" dizisi şiirlerinde bulmak kabildir. Bu şiirlere, daha doğrusu "Kadınlar ve Salâh" demeliyiz. Salâh, herşeyin, eşyanın, yiyecek ve içeceğin birinci kalitede olanlarının, bu koca şehrin belli semtlerinde toplandığının, en ışıklı giyim eşyası vitrinler ile beraber en alımlı kadınların da bu semtlerde toplandığının farkındadır. Hilton Otelinin Teras lokantası, Şadırvan, Karagöz Bar ziyaretçilerinin, kendisinin ve Hacivat'ın dünyasının ne kadar dışında kaldığının farkındadır. Şaire Çileli Hacivat'ın hayatını bırakarak herşey o tarafa doğru akıp gidiyor:

Ben Güzin'i düşünürken
Güzin'in de düşündükleri vardı
Güzin'in aklında
Atlar, arabalar
Daha başka erkekler
Başka hayatlar vardı.

Geçen yıllardan bir gün Tünel'e doğru yürüyorduk. Üç şair, bir hikayeci. Aramızda Salâh da vardı. Mağaza vitrinlerinde endam gösteren giyimli mankenlerin güzelliğine hepimiz hayran kalmıştık. İçimizden biri (Buna şimdilik Salâh diyelim, hiç olmazsa bekârdır): "...Mamafih kadın olarak bunları bile alıp eve götürdüğümüz takdirde, bu dilsiz güzelliklerin kapkara bir cadalozluğa dönüştüklerini göreceksiniz. Kadın evde ve tabiî hayatını yaşarken, makyajlı ve giyimli olarak takındığı çehreden tamamile farklı ve na'let, mendebur bir hal alır." dedi. Cılız ve bezgin bir ses arkadan ekledi: "Ah, evdeki kadınlar!". Bir başkası: "En güzel kadınlar şüphesiz dışarıda uzaktan gördüklerimizdir." Bu konuşmadan, zamanımız sanatçılarının, sanki ayrı kıtalara, ayrı nesillere mensuplarmış gibi, kadınların ve kadınlığın şefkatli ve cesaret verici desteklemesinden ne derecede yoksul kaldıkları görülmüyor mu? O gün on dakikalık bir zaman içinde kaldırım üzerinde bir dram oynanmıştı. Saik Faik'i ölüme götüren o ağır hüznün bir yönünde de bu kadınlar tarafından anlaşılmamanın sıkıntısı vardı. Güzin için yazılan şiirler bana bütün bunları düşündürdü. Bu şiirler sanatçıdan esirgenmiş, lüksün ve paranın olduğu yerlere dökülmüş, saçılmış mutluluğun bir hicvidir. "Bekârlar" şiiri bu grup yazılarının doğal bir neticesidir, bence onun en güzel şiiridir:

Yatağınızda yatarken siz rahat
Bilin ki bekârlar üşümektedir
Geçip de sokaktan üçer beşer
Sümsük sümsük yürümekte,
Titremektedir..
Bekârlar kirli gömlek giymekte
Bekârlar çürümektedir.

Hacivat'ın çilesi ve Güzin'in (Bu, yaşayan Güzin'lerden daha geniş olarak alınmıştır) insafsızlığından sonra bu yazıyı ve günümüzü bitirmenin en iyi ve doğal yolu Pinekleme Çağı şiirini gözden geçirmek olacak. Salâh'ı ve başka sanatçıları, hep o bir teviye çaresizlik bataklığında kıvrandıran ilgisizlik ve manevi sağırlığa yönelmiş o zarif hiciv:

..Duralım efendiler biraz
Koşmayalım öyle delice
Yormayalım kalbimizi
Katmerlendirip gerdanımızı
Oturalım efendiler biraz.

T. Fikret'ten sonra bu ses ve şive ile bir şiir okumak, yalnız Hacivat'ın değil, Çileli Salâh Birsel'in çektiklerine acı acı gülebilmek...

Bir şairin odasında, çoğu fransızca, bir kısmı henüz okunmamış kitaplar arasında, onun kalbini ve yazdıklarının anlamını buldum. Genç yaşında ölmüş bir şair arkadaşının, Rüştü Onur'un manevi terekesini derleyen bir anı kitabını makineyle temize çekiyordu. Serçeler gibi konudan konuya atlayarak bu çalışmanın hazin an-

lamını gözlerden kaçırmağa çabalıyordu. Hepimizi bir alaturka hamam gevşekliğine sürükleyen soba, odayı dolaşılmaz bir hale sokan da ortadaki masa idi.

Tahir Alangu
Yenilik Dergisi Sayı: 38 (Şubat 1956)

SALÂH BİRSEL, YILLAR ÖNCE "BÜTÜN ŞİİRLERİ" Nİ YAYINLAYARAK PERDEYİ KAPATTIĞINI DUYURMUŞTU. KENDİNE ÖZGÜ İRONİSİ, SÖZCÜK CAMBAZLIĞI VE ATONALE YAKIN EZGİSİYLE BİRSEL'İN ŞİİRİ ÖZEL BİR ADA KURMUŞTUR TÜRK EDEBİYATINDA.

"VARDUMAN", SÜRPRİZ YANI AĞIR BASAN BİR YAPIT: ŞAİRİN "BÜTÜN ŞİİRLERİ"NE GİRMEMİŞ İLK ŞİİRLERİNİ VE SON ŞİİRLERİNİ TOPLUYOR.

ISBN 975-363-218-5

9 789753 632188